

DOSSIERTÈCNIC

FORMACIÓ I ASSESSORAMENT AL SECTOR AGROALIMENTARI

N43

RACES AUTÒCTONES (I)

Juny 2010

P03 Les races autòctones catalanes **P05** Races bovines **P05** Vaca Bruna dels Pirineus **P10** Vaca de l'Albera **P13** Vaca Pallaresa **P17** Races ovines **P17** Ovella Ripollesa **P21** Ovella Xisqueta **P26** Ovella Aranesa **P31** Cabra Blanca de Rasquera **P36** L'Entrevista

ruralCat

La comunitat virtual agroalimentària
i del món rural

www.ruralcat.net

Generalitat de Catalunya
**Departament d'Agricultura,
Alimentació i Acció Rural**
www.gencat.cat/dar

RACES OVINES

Foto: Ramat de raça Ripollesa. Autor: Gerardo Caja

OVELLA RIPOLLESA

01 Origen

La raça Ripollesa és una raça ovina autòctona del nord-est de Catalunya, que es considera que prové de l'encreuament dels ovins que poblaven antigament els Pirineus centrals amb individus de tipologia Merina arribats com a conseqüència de la transhumància (MAPA, 1980). L'aïllament natural d'algunes valls d'alta muntanya i altres zones poc accessibles ha marcat l'evolució de la raça cap a diferents ecotips que han rebut denominacions pròpies com: Pirenaica, Berguedana, Queralpina i Muntanyola (TORRE, 1991), els quals es diferencien per les característiques de la llana, les banyes i per la mida dels animals (ESQUIVEL-ZETA et al., 2009).

02 Descripció de la raça

La raça Ripollesa es caracteritza per taques marrons o negres a la cara i les extremitats. Comprèn un conjunt d'ovins de perfil convex o subconvex, proporcions allargades i mida variable entre mitjana i gran (MAPA, 1980; GUILLAUMET i CAJA,

2001). S'ha descrit un gran marge de pesos pels animals adults, segons l'ecotip, l'àrea i el sistema d'explotació, d'entre 40 i 60 kg per les ovelles i entre 65 i 90 kg pels mascles. L'estàndard oficial de la raça es va publicar al Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya en data 1 de març de 1991.

La raça Ripollesa es dedica tradicionalment a la producció de "xai lletó" (<11 kg de pes viu) i "xai de ramat" (<25 kg pes viu al sacrifici), amb ramats de 100 a 800 ovelles i una mitjana de 468 individus al 2009 (CAJA et al., 2009). El sistema productiu es caracteritza generalment per un maneig semiextensiu, sense planificació reproductiva i complementant la pastura directa amb fencs, palla de cereals i concentrats (MILÁN, 1997; MILÁN et al., 2003). L'ovella Ripollesa es caracteritza per la seva elevada rusticitat, moderada prolificitat (1,26 xais/part) i una velocitat de creixement dels xais d'entre 210 i 240 g/dia. Encara que l'ovella Ripollesa s'adapta bé a l'encreuament amb marrans de races intensives de carn, per produir xais lleugers i pesats (FÀBREGAS et al., 1989; TORRE et al., 1989; TORRE, 1991), en l'actualitat es fa servir majoritàriament en raça pura per les apreciades característiques de les canals dels xais de ramat.

03 Distribució geogràfica i censos

Des del juny de 1991, l'Associació Nacional de Criadors d'Ovins de Raça Ripollesa (ANCRI) gestiona el llibre genealògic de la raça Ripollesa. El cens total de la raça s'estima actualment en uns 40.000 individus, però el nombre d'ovelles i marrans de pura raça en actiu registrats actualment és de 9.556, amb una clara tendència positiva durant els darrers anys (CAJA et al., 2009). La majoria de ramats es distribueixen per les comarques centrals i nord-orientals de Catalunya, encara que la raça també és present a les terres de l'Ebre i, fins i tot, a la província de Terol.

04 Situació actual i programa de millora

Els ramats de raça Ripollesa van ser pioneres en l'aplicació de la identificació electrònica (CAJA et al., 1998) i actualment tot el cens de raça pura està identificat amb bolus ruminals. Mitjançant aquest dispositiu, les dades productives són recollides pel propi ramader, utilitzant bé quaderns de parts o lectors electrònics, i s'enregistren de manera centralitzada a la base de dades d'ANCRI. Aquest

L'ovella Ripollesa es caracteritza per la seva elevada rusticitat, moderada prolificitat (1,26 xais/part) i una velocitat de creixement dels xais d'entre 210 i 240 g/dia.

sistema de recollida d'informació proporciona un gran volum de dades de manera molt eficient (durant els darrers 6 anys s'ha recollit informació de 35.034 parts procedents de 25.524 ovelles), contribuint de manera decisiva al programa de millora genètica de la raça (CAJA et al., 2009).

Ja des de la fundació d'ANCRI l'any 1991, es va definir com a objectiu principal del programa de millora genètica de la raça el nombre de xais de ramat venuts sense deslletar abans dels 100 dies d'edat, amb un pes d'entre 22 i 25 kg, un engreixament moderat i una utilització mínima de concentrats (GUILLAUMET i CAJA, 2001). És per això que l'esquema de selecció (Figura 1) ha prioritzat des del primer moment la millora de la prolificitat, així com el manteniment de les característiques morfològiques definides a l'estàndard racial (CASELLAS, 2006). Els esforços de selecció han repercutit amb un progrés genètic de +0,1 xais per ovella i part en el nucli de selecció de la raça (CASELLAS et al., 2007abd), disseminant-se a la resta de ramats de l'asso-

Caràcter	Mitjana
Parts per ovella i any	1,32
Interval entre parts, dies	277
Pes al naixement (kg)	3,8
Mortalitat total dels xais (%)	13,6
Taxa de reposició (%)	15,1
Productivitat anual (xais venuts per ovella present)	1,34

Taula 1. Mitjanes reproductives i productives de la raça Ripollesa (Caja et al., 2009)

ciació a partir de l'adquisició de marrans millorants. Els estudis realitzats han posat també de manifest la importància d'optimitzar el pes dels xais al naixement (4,3 kg) per tal de reduir la mortalitat durant la fase de cria (CASELLAS et al., 2007e).

El control de l'scrapie complementa en l'actualitat aquest programa de selecció. A partir del genotipat massiu del locus PrP, s'ha trobat una freqüència de l'al·lel ARR del 35% (aquest al·lel proporciona la màxima resistència a l'scrapie), amb un 13,4% d'animals ARR homozigots i un 43,1% d'animals heterozigots. Amb la finalitat d'augmentar la freqüència d'aquest al·lel, i per tant la resistència a l'scrapie, es porta des de l'any 2005 un programa de genotipatge que permet la selecció de marrans ARR homozigots i l'eliminació de les ovelles amb els genotips de més susceptibilitat per la malaltia (CASELLAS et al., 2007c).

Recentment, ha pres un nou impuls la selecció per caràcters de producció de carn a partir del testatge de marrans a les instal·lacions del Servei de Granges

i Camps Experimentals de la Universitat Autònoma de Barcelona per velocitat de creixement.

05 Publicacions i adreces d'interès

CAJA G., RIBÓ O., NEHRING R. 1998. "Evaluation of migratory distance of transponders implanted in different body sites of adult sheep for electronic identification". *Livest. Prod. Sci.* 55: 279-289.

CAJA G., BACH R., PIEDRAFITA, J., RUFÍ, J., CASELLAS, J. 2009. "Performance of the Ripollesa sheep breed under current production systems in Catalonia". EAAP, 60th Annual Meeting, Barcelona. Wageningen Academic Publishers, The Netherlands. p. 86.

CASELLAS J. 2006. Millora genètica de la productivitat numèrica en ovins de raça Ripollesa. Tesi Doctoral, Universitat Autònoma de Barcelona, Bellaterra, Barcelona.

CASELLAS J., CAJA G., FERRET A., PIEDRAFITA J. 2007a. "Analysis of litter size and days to lambing in the Ripollesa ewe: I. Comparison of models with linear and threshold approaches". *J. Anim. Sci.* 85: 618-624

CASELLAS J., CAJA G., FERRET A., PIEDRAFITA J. 2007b. "Analysis of litter size and days to lambing in the Ripollesa ewe: II. Estimation of variance components and response to phenotypic selection on litter size". *J. Anim. Sci.* 85: 625-631

CASELLAS J., CAJA G., BACH R., FRANCINO O., PIEDRAFITA J. 2007c. "Association analyses between the prion protein locus and reproductive and lamb weight traits in Ripollesa sheep". *J. Anim. Sci.* 85:592-597.

CASELLAS J., CAJA G., PIEDRAFITA J. 2007d. "Genetic determinism of within-litter birth weight variation and its relationship with litter weight and litter size in the Ripollesa ewe breed". *Animal* 1:637-644.

Foto: La raça Ripollesa es caracteritza per taques marrons o negres a la cara i extremitats. Autor: Gerardo Caja

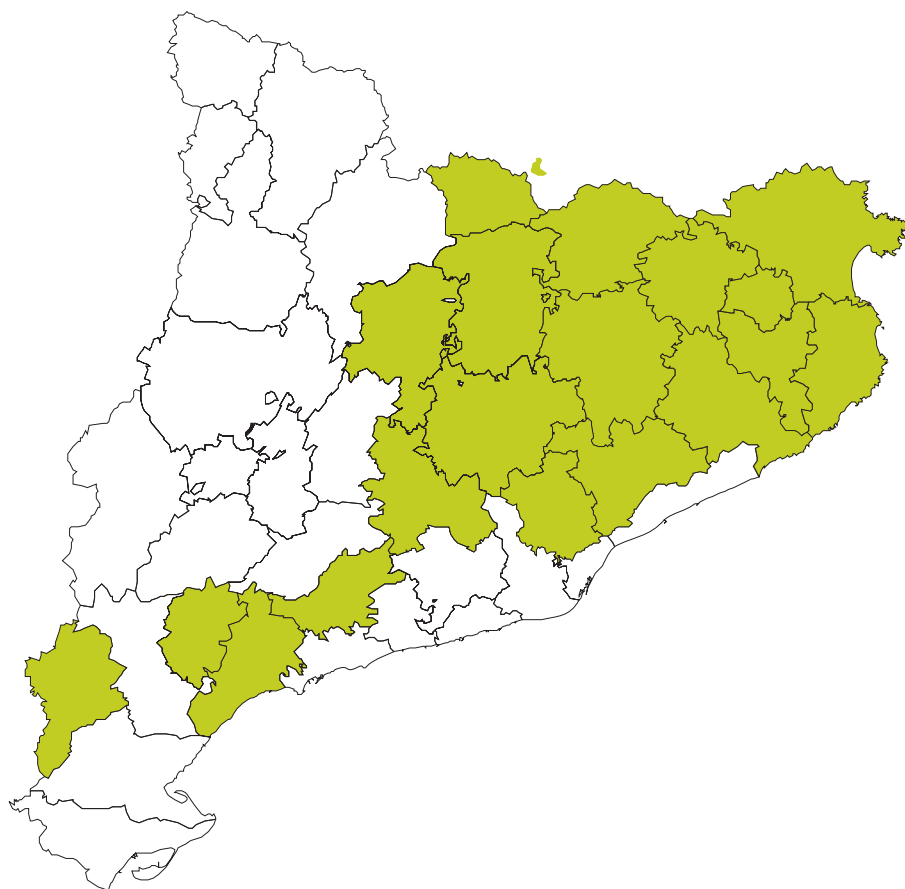

Figura: Distribució de la raça Ripollesa

Foto: La raça Ripollesa és una raça ovina autòctona del nord-est de Catalunya. Autor: Gerardo Caja

CASELLAS J., CAJA G., SUCH X., PIEDRAFITA J. 2007e. "Survival analysis from birth to slaughter of Ripollesa lambs under semi-intensive management". J. Anim. Sci. 85:512-517.

ESTEBAN C., TEJÓN C. 1980. Catálogo de razas autóctonas españolas: I.- Especies ovina y caprina. Ministerio de Agricultura. Dirección General de la Producción Agraria, Madrid. p. 109-115.

ESQUIVELZETA C., FINA M., BACH R., MADRUGA C., CAJA G., PIEDRAFITA J. 2009. "Variabilidad morfológica de poblaciones ovinas de raza Ripollesa". ITEA 30 (vol. extra I):45-47.

FÀBREGAS X., TORRE C., CAJA G., CASALS R., RIVAS F. 1989. "Comparaison des carcasses d'agneaux de race Ripollesa, Mérinos Précoce x Ripollesa et Fleischschaf x Ripollesa a poids légers et lourds d'abattage". In: EUR 11893. L'évaluation des ovins et des caprins méditerranéens. J.C. Flamant et E.P. Morand-Fehr (Eds). Série: Agriculture. Commission des Communautés européennes. Luxembourg. p. 383-388.

GUILLAUMET J., CAJA G. 2001. "La raza ovina Ripollesa: características productivas y organización de la mejora de la raza". Ganadería 7:23-32.

MILÁN M.J. 1997. Las explotaciones ovinas de raza Ripollesa en Cataluña; Caracterización y establecimiento de tipologías. Tesis Doctoral, Universitat Politècnica de València, València.

MILÁN M.J., ARNALTE E., CAJA G. 2003. "Economic profitability and typology of Ripollesa sheep farms in Spain". Small Rumin. Res. 49: 97-105.

TORRE C. 1991. Características productivas de ovejas de raza Ripollesa en pureza y en cruzamiento con moruecos de raza Merino Precoz y

L'objectiu de millora de la raça és el nombre de xais venuts sense deslletar abans dels 100 dies d'edat, amb un pes d'entre 22 i 25 kg, un engreixament moderat i una utilització mínima de concentrats.

Fleischschaf. Tesi Doctoral, Universitat Autònoma de Barcelona, Bellaterra, Barcelona.

TORRE C., CAJA G., FÀBREGAS X., PARAMIO M.T., SUCH, X. 1989. "Race Ripollesa: Performances reproductives et de croissance d'agneaux en race pure et en croisement avec des béliers

Mérinos Précoce et Fleischschaf". In: EUR 11893. L'évaluation des ovins et des caprins méditerranéens. J.C. Flamant et E.P. Morand-Fehr (Eds). Série: Agriculture. Commission des Communautés européennes. Luxembourg. p. 460-468

Pàgina web de la raça: <http://www.ancri.org>

06 Autors

Gerardo Caja

Grup de Recerca en Remugants (G2R), Departament de Ciència Animal i dels Aliments, Universitat Autònoma de Barcelona (UAB). gerardo.caja@uab.cat

Ramón Bach

Associació Nacional de Criadors d'Ovins de Raça Ripollesa (ANCRI). rabanet@grn.es

Jesús Piedrafita

Grup de Recerca en Remugants (G2R), Departament de Ciència Animal i dels Aliments, Universitat Autònoma de Barcelona (UAB). jesus.piedrafita@uab.cat

Maria José Milán

Grup de Recerca en Remugants (G2R), Departament de Ciència Animal i dels Aliments, Universitat Autònoma de Barcelona (UAB). mariajose.milan@uab.cat

Joaquim Casellas

Grup de Recerca en Remugants (G2R), Departament de Ciència Animal i dels Aliments, Universitat Autònoma de Barcelona (UAB). joaquim.casellas@uab.cat

Foto: Pastura. Autor: Gerardo Caja

Esquema de selecció de la raça Ripollesa

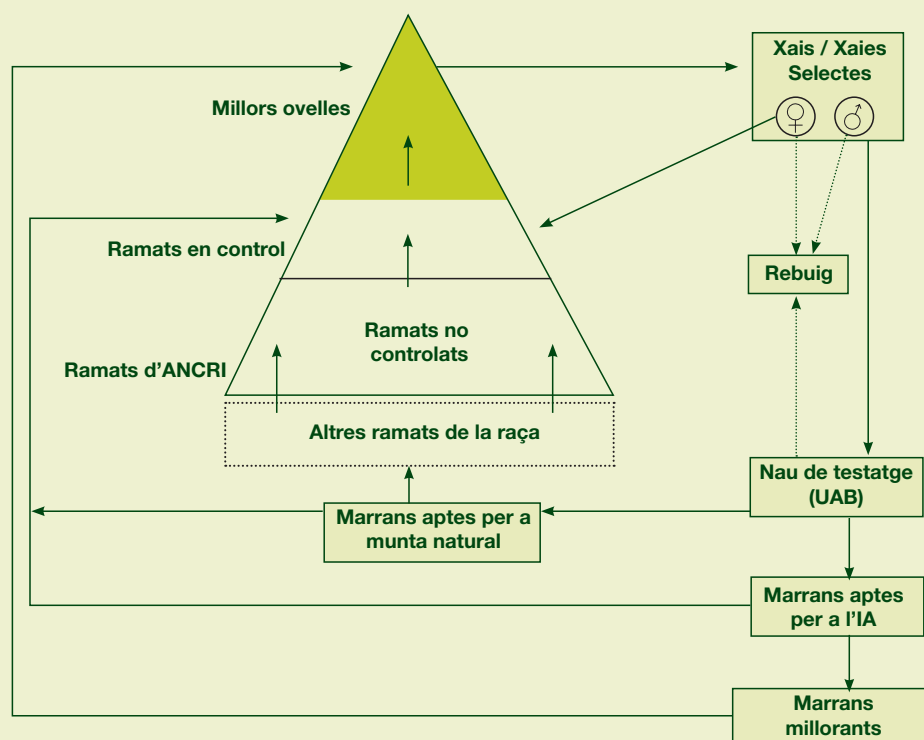

Figura 1: Esquema de selecció de la raça Ripollesa